

Brieven uit P. J. C. Gabriel's Brusselschen tijd

door Dr. H. E. VAN GELDER

IN de belangwekkende verzameling brieven aan Mr. P. Verloren van Themaat gericht, waaruit Mr. Jeltens in vorige afleveringen van dit tijdschrift de correspondentie van Willem Roelofs publiceerde, bevinden zich ook enkele brieven van P. J. C. Gabriel uit 1862, welke naast mededeelingen, die ons thans maar matig zullen kunnen interesseeren, ook gegevens bevatten, die ons omtrent zijn verblijf in Brussel in 1862 en zijn werk daar bijzonderheden doen kennen, die de vermelding waard zijn, en waarvan ik hier een overzicht doe volgen.

De oudste brief, en ook blijkbaar de eerste, dien Gabriel aan Verloren schreef, is van 13 Juli 1862. Gabriel was toen 34 jaar en had het in Brussel, waar hij zijn studies maakte, moeilijk. Dit gaf aan den Utrechtschen jongen schilder van Lokhorst, die met steun van Verloren ook in Brussel werkte, aanleiding om zijn Maecenas op Gabriels werk opmerkzaam te maken, waarop Verloren had aangeboden voor de plaatsing van een schilderij van Gabriel moeite te zullen doen. Dat aanbod trof den kunstenaar zéér; hij schrijft:

„Maar noch meer ben ik getroffen door UEd. goedheid te willen trachten een schilderij voor mij te plaatsen; voor mij, die U als het ware geheel vreemd ben; en alleen uw belanglooze welwillendheid (ook buiten de verkoop) zal mij UHedg. eeuwig erkentelijk doen zijn. — Het is waar, ik ben in de laatste tijd vrij ongelukkig geweest, en het schilderij, hetwelk ik zoo vrij zal zijn U morgen toe te zenden, was een besteld schilderij, hetwelk in aanleg goedgekeurd zijnde, later door die persoon, omrede ik het veranderd had, trachtende hetzelfde niet meer op Roelofs te doen gelijken *leelijk gevonden werd*; ik geloof echter als men het soo wil, en omrede ik eenmaal den naam heb, dat het er altijd nog een schaduw van heeft, te meer daar het hetzelfde land is wat Roelofs bestudeerde en ik er ook verscheidene jaren gestudeerd heb, maar UEd. zal met mij moeten bekennen, dat het eene geheel andere opvatting is. Ook geloof ik niet, ook volgens Roelofs en getuigenis van anderen, dat het minder goed gereussend is, maar hetzelfde verreweg onder een mijner beste schilderijen gerekend mag worden. Maar zulks neemt niet weg, (tijd, omstandigheden, mijne nog weinige bekendheid in aanmerking nemende,) dat het voor U zeer moeyelijk zal zijn iets voor mij te verkoopen; daarom ben ik in verlegenheid eene zekere som te vragen; het is zoo groot als mijn Utrechtsche waarvoor ik 450 gulden genoot, en had voor dit meer gekregen als ZEd. het niet leelijk gevonden had. Nu echter weet ik het niet meer, ben om geld verlegen en zou op langelaatst genoodzaakt zijn in handen van eenen Brusselschen keelbeul te vervallen. Zulks zou, hoe het ook ga, het minst voordeligst zijn, dus HoogEd.Geb. Heer, ik weet het waarlijk niet wat ervoor te vragen; zal met weinig tevreden zijn, ook met minder als [voor] mijn Utrechtsche; mag ik het overigens aan U overlaten?

Daar ik echter nog een tweede schilderij van dezelfde grootte heb, en zij beide in

een en dezelfde kist kunnen en de port hetzelfde voor mij uitkomt, raadt Lokhorst mij aan, ze U beide te zenden, daar de gelegenheid tot keus mij nimmer nadeelig kan zijn; ben echter verlegen aan die raad gehoor te geven; maar overtuigd zijnde van de oprechtheid uwer welgemeende hulp, doet mij ertoe besluiten. De geschiedenis van het tweede schilderij is deze: als zijnde een schilderij hetwelk ik in troc met geld toe, voor het aan U bekende Rotterdamsche schilderij, ingeruild heb; waardoor ik het voor een zeer billijke prijs wensch te verkoopen. Het is de Morgenstond, welke in Rotterdam niet gehangen is geworden en waarvoor ik volgens catalogue 450 gld. gevraagd heb; ik zou mij echter gelukkig achten indien het voor 250 gld. gekocht werd, daar het gedeeltelijk winst is wat ik ervoor maak. Ik bid U wees niet verstoord op mij van twee inplaats van één schilderij te zenden, maar zou dol gaarne verkoopen, het moet dienen voor veel, ook voor mijn studie. Daarbij is dit laatste, hoewel in veel opzichten niet zoo goed, verkoopbaarder om de meer levendigheid van het sujet en stoffage. Ook van dit heb ik vroeger veel genoeg gehad en heb het kunnen verkoopen toen het mij niet meer behoorden; vandaar de stommitieit (als ik het zoo noemen mag) dat ik besloot hetzelfde te trockeren; te Rotterdam had ik er groote spijt van zulks gedaan te hebben.

Zal het mooy of slecht weer worden? Dit waren mijn eerste gedachten toen ik mijn schilderij in de natuur zag; mij vleyende dat zulks goed moge wedergegeven zijn wil ik mijn vraag tot titel nemen

De pogingen van den heer Verloren hadden in zooverre succes, dat het voor 250 gld. geprijsde schilderij: de Morgenstond aan den heer Van Rappard¹⁾ te Zeist werd verkocht. Gabriel bedankte voor de bemiddeling in een brief van 8 Aug., waarin hij tevens vroeg om het andere schilderij naar de tentoonstelling van Arti in Amsterdam te willen zenden. Ook daar is het blijkbaar niet verkocht; nadien heeft Verloren nog weer moeite gedaan zooals uit een brief van 24 Nov. blijkt:

„het is zóó als U aanmerkte: (te vergeefsche gefloten enz.) met de beste wil ter wereld is het somtijds onmogelijk, heb het zelf helaas te dikwijls ondervonden. Het spijt mij, had er wel een weinig hoop op gehad, en het zou mij zelfs aangenaam zijn geweest [er] een nog kleiner bod op ontvangen te hebben; maar het heeft niet zoo mogen zijn en zal mij in Godsnaam maar weder troosten en op beteren of gelukkiger tijden hopen.”

„Ben in mijne nieuwe woning (Rue God. de Bouillon 115, St. Joost te Noode) zeer gelukkig, de rust, waarmede ik nu mijn gedachten kan laten gaan zonder door een vaurien in mijn werk gehinderd te worden was mij vreemd, en gevoel er nu het dubbel genot van, heb twee colossale schilderijen waarvan de jugetten zoowel aan het publiek als de kunstenaars bevallen.”

De „vaurien” die Gabriel gehinderd had, was de hierboven reeds vermelde Lokhorst, iemand met aanleg volgens Gabriel en Roelofs en van wien Verloren verwachtingen koesterde. Nog in October was de verhouding zeer goed. Den 14^{den} schreef G. bijv.:

„Wij (vriend Lokhorst en mijn persoontje) zijn druk buiten aan het studeeren; het weer laat wel wat te wenschen over, maar kunnen ons daar niet aan storen; gaan smorgens om 6½, 7 uur van huis en komen om diezelfde streek van tijd te huis en vinden

¹⁾ Dezelfde, die Bosboom steunde. Zie Oud-Holland, 1924, Brieven van en aan Joh. B. passim.

mooije dingen. Lokhorst werkt goed, zelfs het verbaast mij voor iemand die zoo weinig buiten gewerkt heeft; het is verwonderlijk goed (Roelofs vind zulks ook) en ik zou er zelf jaloers op kunnen zijn."

Maar L. was zwak van karakter, maakte schulden en verslapte in zijn werk. Roelofs en Gabriel trachtten te vergeefs hem aan den gang te houden en de laatste rapporteerde aan Verloren hoe het met zijn protégé ging. Intusschen maakte het geval Gabriel toch nerveus, zoodat hij zich gedrongen voelde te verhuizen en zijn handen van L. af te trekken. Waarschijnlijk heeft ook Roelofs, in wiens brieven (hiervóór pag. 90 en vlg.) de aanvankelijke vriendschap tusschen G. en L. met ingenomenheid wordt vermeld en die van Gabriels goeden invloed veel verwachtte, het opgegeven. Aan Verloren althans schreef hij na 1862 niet meer over L.

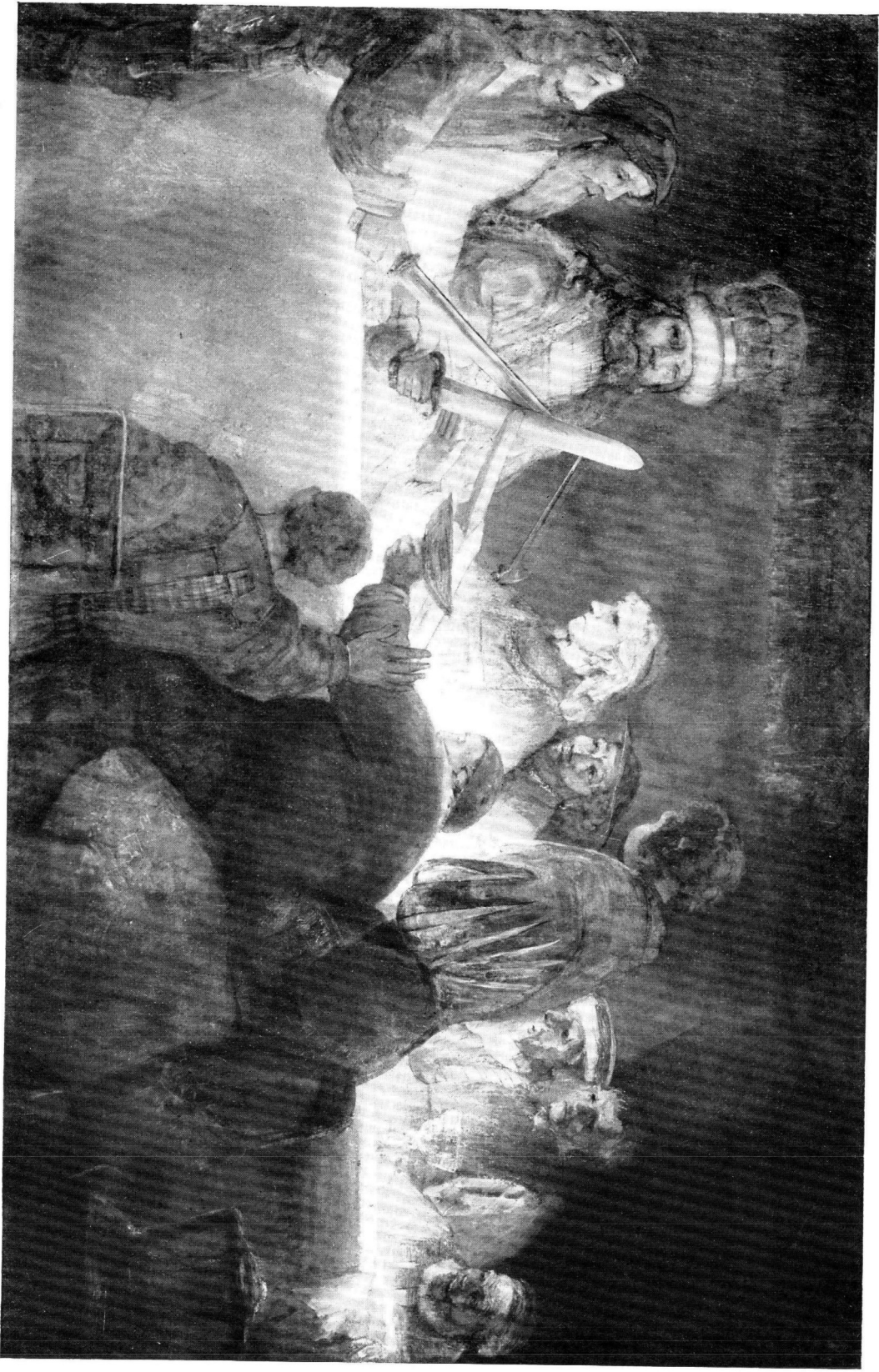
Maar dit is tenslotte van ondergeschikt belang. Wat de hierboven weergegeven brieven van Gabriel van beteekenis doet zijn, is de karakteristiek, die de schrijver onwillekeurig van zichzelf geeft: zijn eenvoud, zijn onbevangenheid tegenover de natuur, zijn pogen zichzelf te zijn en de sporen van Roelofs' invloed te doen verdwijnen, zijn aardig open en bescheiden oordeel over zijn eigen werk. De moeilijkheden met den verkoop, de bescheiden prijzen, die hij vragen moest, dat alles is merkwaardig voor wie zijn werk bewonderen om de argeloosheid en zuiverheid van uitdrukking, om de fijne openheid van zijn wijde landschappen, die de beste tradities van Van Goyen of Salomon Ruysdael voortzetten. Het zal moeilijk zijn de „Morgenstond" en „Zal het goed of slecht weer worden?" aan te wijzen. Wellicht gemakkelijker een derde stukje, dat Gabriel uit erkentelijkheid aan Mr. Verloren schonk en waarover hij 14 Oct. '62 schreef:

„Mij vleyende UEd. niet te beleedigen zou het mij aangenaam zijn U dit schilderijtje als een bewijs mijner hoogachting en erkentelijkheid te mogen aanbieden; pretendeer niet dat het tot mijn beste werken behoort maar geloof toch dat hetzelfde geen gek figuur in Uw collectie zal maken; het schilderijtje stelt voor, en zeer juist gevolgd, de Rhijn bij Oosterbeek, genomen van den Doornweerd op het Drielsche veer ziende."

Letters written during P. J. C. Gabriels' Brussels' period

by Dr. H. E. VAN GELDER

The writer gives particulars concerning the painter P. J. C. Gabriel (1828—1903), taken from letters, written by him to Dr. P. Verloren in Utrecht, during the beginning of his sojourn in Brussels (1860—1884) in 1862 concerning the sale of his paintings and about his work.

REMBRANDT. DE SAMENZWERING VAN CLAUDIUS CIVILIS. SCHIEDERIJ TE STOKHOLM.